

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

RAPORT Z EWALUACJI ZEWNĘTRZNEJ WDROŻENIA LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU STOWARZYSZENIA SPOŁECZNEJ SAMOPOMOCY - LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA

W raporcie przedstawiono w sposób zwięzły ustalenia i zalecenia poczynione w trakcie przeprowadzania badania ewaluacyjnego Stowarzyszenia Społecznej Samopomocy - Lokalna Grupa Działania z siedzibą w Ciechanowie.

Ciechanów, grudzień 2021 r.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

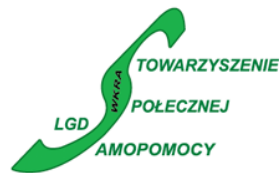
Wykonawca:

MM Consult sp. z o.o.

MM CONSULT sp. z o.o.
ul. Płocka 15c lok. 4
01-231 Warszawa
tel. 660 288 138
KRS: 0000813826
REGON 384866265
NIP 5272912031
e-mail: kontakt@strefaplus.com

Zamawiający:

Stowarzyszenie Społecznej Samopomocy - Lokalna
Grupa Działania
ul. Śląska 1
06-400 Ciechanów
26-700 Zwolen
tel. 23 672 13 82
KRS 0000321762
NIP 566-138-42-18
REGON 130187029
e-mail: info@ssslgd.pl biuro@ssslgd.pl
www: <http://www.ssslgd.pl/>

Adnotacja:

Usuwanie barier i zapewnienie dostępności dla wszystkich obywateli, w tym przede wszystkim osób doświadczających trudności w mobilności czy percepcji, stanowi jedno z kluczowych zadań państwa urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Niniejszy dokument nie został wyjustowany celem zapewnienia większej dostępności dla osób z niepełnosprawnością wzrokową. Dokument został opracowany zgodnie ze standardami określonymi w Programie Dostępność Plus 2018-2025 mając na uwadze realizację przepisów ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami (tj. Dz. U. z 2020 r. poz. 1062). Jeżeli inaczej nie wskazano dane zaprezentowane przedstawione są na grudzień 2021 r.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Spis treści

Wprowadzenie metodyczne.....	4
Wstęp	8
Rozdział I. Ocena wpływu na główny cel LSR	10
Rozdział II. Ocena wpływu LSR na kapitał społeczny.....	11
Rozdział III. Ocena wpływu LSR na przedsiębiorczość.....	12
Rozdział IV. Ocena wpływu LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe.....	13
Rozdział V. Ocena wpływu LSR na grupy defaworyzowane	13
Rozdział VI. Ocena wpływu LSR na innowacyjność	14
Rozdział VII. Ocena realizacji projektów współpracy	15
Rozdział VIII. Ocena funkcjonowania LGD	16
Rozdział IX. Ocena procesu wdrażania LSR	18
Rozdział X. Wartość dodana podejścia LEADER	20
Spis ilustracji.....	23

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Wprowadzenie metodyczne

Badanie ewaluacyjne wdrożenia Strategii Lokalnej Kierowanej przez Społeczność na lata 2014-2020 Stowarzyszenie Społecznej Samopomocy Lokalna Grupa Działania z siedzibą w Ciechanowie (LSR) zostało zrealizowane przez firmę MM CONSULT z Warszawy na podstawie zlecenia z grudnia 2021 r.

RLKS (Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność) jest jednym z nowych instrumentów terytorialnych wprowadzonych przez KE, choć w dużej mierze bazującym na tym stosowanym w podejściu LEADER. RLKS ma na celu włączenie społeczności lokalnych w inicjowanie i realizację w sposób partycypacyjny działań rozwojowych, odpowiadających na lokalne wyzwania społeczne, środowiskowe i ekonomiczne, poprzez powołanie na określonym terytorium lokalnych grup działania (LGD) oraz opracowanie i realizację lokalnych strategii rozwoju (LSR). Instrument ten ma partycypacyjny i typowo oddolny charakter, przejawiający się zaangażowaniem lokalnych społeczności i lokalnych partnerów – samorządu, biznesu i sektora pozarządowego – w tworzenie i realizację LSR. Rozporządzenie (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w artykule 32 określa podstawowe wymogi dla RLKS. Są nimi zastosowanie poniżej szczebla regionalnego, konieczność uwzględnienia lokalnych potrzeb i potencjałów, realizacja przez LGD w oparciu o LSR.

Na poziomie krajowym podstawowym aktem prawnym regulującym zasady wdrożenia LSR jest ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności oraz rozporządzenie MRiRW z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (tj. Dz.U. 2019 poz. 664 z późn. zm.).

Prowadzenie ewaluacji jest jednym z integralnych elementów funkcjonowania LGD i realizacji LSR. W dobie szybkich i trudnych do przewidzenia zmian (zarówno na poziomie globalnym, Unii Europejskiej, jak również krajowym, regionalnym czy lokalnym), szczególnie w długiej perspektywie planowania strategicznego, ryzyko dezaktualizacji założeń i wynikających z nich szczegółowych rozwiązań organizacyjnych, proceduralnych, finansowych jest integralnym elementem wdrażania każdej LSR. Ewaluacja jest działaniem, które może obniżyć to ryzyko i zapobiec wynikającym z niego ewentualnym negatywnym skutkom.

W literaturze tematu można znaleźć wiele definicji ewaluacji, podkreślających różne aspekty samego procesu ewaluacji, uwypuklających jej zróżnicowane cele czy też odmienne kryteria samego momentu oceny. Najszerzej ujmując, ewaluacja to systematyczne badanie społeczno-ekonomiczne oceniające jakość i wartość programów publicznych¹. Według Komisji Europejskiej ewaluacja to „ocena interwencji publicznej pod kątem jej rezultatów, oddziaływania oraz potrzeb, które ma

¹ Użycie angielskiego terminu jest bardziej wskazane z kilku powodów. „Ewaluacja” jest procesem. „Ocena” jest tylko jednym z elementów tego procesu. Według niektórych podejść osąd nie zawsze jest kluczowy w procesie ewaluacji, a może być nawet pominięty (akcent stawia się wtedy na interakcje i animacje negocjacji pomiędzy uczestnikami programu). Użycie terminu „ocena” koncentruje uwagę wyłącznie na jednym elemencie, przypisując mu cechy całego procesu, a także wyłącza cały szereg alternatywnych podejść. Wreszcie, po trzecie, „ewaluacja” to nie tylko pojedyncze działanie, ale dziedzina wiedzy. Jak zauważa Kierzkowski (Kierzkowski T., Ocena (ewaluacja) programów i projektów o charakterze społeczno-gospodarczym w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2002, s. 10), ze względów semantycznych trudno byłoby więc określać terminem „ocena” zespół koncepcji teoretycznych.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

spełnić/miała zaspokoić”². Ewaluacja jest standardem współczesnego zarządzania w sektorze publicznym – stanowi integralny element zarządzania przez cele i działania (Management by objectives, Activity-Based Management)³ oraz promowanego w UE do końca lat 90-tych „Przejrzystego i efektywnego zarządzania” (Sound and Efficient Management)⁴.

Celem niniejszego badania była ocena wdrożenia LSR Stowarzyszenia Społecznej Samopomocy Lokalna Grupa Działania (SSS LGD). Niniejsze badanie ewaluacyjne zrealizowanie zostało zgodnie z metodologią określoną w Wytycznych MRiRW 5/3/2017 w zakresie monitoringu i ewaluacji strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach PROW na lata 2014-2020 oraz *Podręczniku monitoringu i ewaluacji LSR* opracowanym przez MRiRW. W wyniku konceptualizacji celów badawczych wskazano zakres raportu z badania obejmujący poniższe obszary analizy:

Tabela 1 Zakres oceny i pytania badawcze badania ewaluacyjnego ex-post LGD

Obszar analizy	Pytanie badawcze
Ocena wpływu na główny cel LSR (jeśli inny niż obszary poniżej)	<ul style="list-style-type: none"> Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?
Ocena wpływu na kapitał społeczny	<ul style="list-style-type: none"> Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne? W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?
Przedsiębiorczość	<ul style="list-style-type: none"> W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości? Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?
Turystyka i dziedzictwo kulturowe	<ul style="list-style-type: none"> W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego? W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

² European Commission, Focus on Results: Strengthening Evaluation of Commission Activities, SEC2000/1051, European Commission 2000.

³ Dahler-Larsen P., „Evaluation in public management”, w: E. Ferlie, L.E. Lynn, C. Pollitt (red.), The Oxford Handbook of Public Management, s. 615–639, Oxford University Press, Oxford 2005; Heinrich C.J., „Measuring public sector performance”, w: G. Peters, J. Pierre (red.), Handbook of Public Administration, s. 25–37, Sage Publications, London 2003; Wollmann H., Evaluation in Public Sector Reform: Concepts and Practice in International Perspective, Edward Elgar, Cheltenham 2003.

⁴ European Commission, Focus on Results..., op.cit.; European Commission, Implementing Activity-Based Management in the Commission, SEC(2001)1197/6 & 7, European Commission 2000; European Commission, White Paper on European Governance – Report of the Working Group Evaluation & Transparency, Working Group 2B, European Commission 2001, http://europa.eu.int/comm/governance/index_en.htm.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none">▪ Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?▪ Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?▪ Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?
Innowacyjność	<ul style="list-style-type: none">▪ W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?▪ Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
Projekty współpracy	<ul style="list-style-type: none">▪ Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?▪ Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?
Ocena funkcjonowania LGD	<ul style="list-style-type: none">▪ Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?▪ Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?▪ Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?
Ocena procesu wdrażania Wartość dodana podejścia LEADER	<ul style="list-style-type: none">▪ Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?▪ Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?▪ Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?▪ Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?▪ Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?▪ Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?▪ Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?▪ Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Wytycznych MRiRW 5/3/2017

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

W ramach badania dokonano analizy danych zastanych udostępnionych przez LGD, analizy dokumentów i materiałów sprawozdawczych, dokumentacji z naborów wniosków. Przeprowadzono również badanie ilościowe z mieszkańcami gmin członkowskich w formie badania internetowego CAWI (ang. Computer-Assisted Web Interview – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW) z mieszkańcami obejmującymi każdą z gmin członkowskich oraz CAWI z członkami stowarzyszenia.

Badania kwestionariuszowe zostało przeprowadzone w grudniu 2021 r. Łącznie w badaniu udział wzięło 167 mieszkańców z gmin członkowskich LGD, z czego najwięcej badanych zamieszkiwało Gminę Wiśniewo

Wykres 1 Metryczka badania kwestionariuszowego z mieszkańcami obszaru LSR– miejsce zamieszkania uczestnika badania

Odpowiedź	Odpowiedzi	Udział
● mieszkam poza obszarem Lokalnej Strategii Rozwoju SSS LGD, proszę podać miejscowość	1	0.6%
● Gmina Biezuń	10	6.1%
● Gmina Głinojeck	8	4.9%
● Gmina Kuczbork – Osada	4	2.4%
● Gmina Lidzbark	7	4.3%
● Gmina Lipowiec Kościelny	24	14.6%
● Gmina Lubowidz	6	3.7%
● Gmina Lutocin	8	4.9%
● Gmina Radzanów	25	15.2%
● Gmina Siemiątkowo	9	5.5%
● Gmina Strzegowo	4	2.4%
● Gmina Sześćsk	13	7.9%
● Gmina Wiśniewo	36	22.0%
● Gmina Żuromin	9	5.5%

Źródło: badanie CAWI mieszkańców obszaru LSR n=167

Z kolei – w badaniu CAWI z członkami stowarzyszenia (tzw. ankieta zarządcza) dotyczącej funkcjonowania i procedur udział wzięło 11 członków stowarzyszenia, również w większości z Gminy Radzanów.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Wykres 2 Metryczka badania kwestionariuszowego z członkami stowarzyszenia SSS LGD – miejsce zamieszkania uczestnika badania

Odpowiedź	Odpowiedzi	Udział
Gmina Bieżeń	1	10.0%
Gmina Głinojeck	0	0.0%
Gmina Kuczbork	0	0.0%
Gmina Lipowiec Kościelny	1	10.0%
Gmina Lubowidz	1	10.0%
Gmina Lutocin	1	10.0%
Gmin Radzanów	3	30.0%
Gmina Siemiatkowo	1	10.0%
Gmina Strzegowo	0	0.0%
Gmina Szeńsk	0	0.0%
Gmina Wiśniewo	1	10.0%
Gmina Żuromin	0	0.0%
Gmina Lidzbark	1	10.0%
mieszkam lub pracuję poza obszarem LSR	0	0.0%

Źródło: badanie CAWI z członkami stowarzyszenia n=11

Uzupełnieniem metod jakościowych i analizy *desk research* były metody jakościowe badania w formie wywiadów pogłębionych z członkami zarządu LGD oraz warsztat refleksyjny podsumowujący badanie.

Wstęp

Tytułem wstępu należy wskazać, że Lokalna Strategia Rozwoju SSS LGD realizowana jest na podstawie umowy ramowej zawartej z Samorządem Województwa Mazowieckiego. Obszar LSR obejmuje 12 gmin Województwa Mazowieckiego to jest: Bieżeń, Głinojeck, Kuczbork, Lipowiec Kościelny, Lubowidz, Lutocin, Radzanów, Siemiatkowo, Strzegowo, Szeńsk, Wiśniewo, Żuromin i jedną gminę Województwa Warmińsko - Mazurskiego to jest: Lidzbark. Charakterystycznym dla obszaru LGD i Lokalnej Strategii Rozwoju jest pasmo Wkry i jej dopływów.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Mapa 1 Mapa obszaru SSS LGD

Źródło: LSR SSS LGD, str. 5

LSR przewiduje jednofunduszowy charakter realizacji strategii zakładając finansowanie celów strategii z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Na ten cel wydatkowanych zostanie do końca okresu programowania tj. II połowa 2023 roku kwota 3,4 mln EUR.

Tabela 2 Budżet SSS LGD wg stanu na koniec roku 2021

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe (EURO)					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	2 765 000,00	-	-	-		2 765 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	50 000,00			-		50 000,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	540 800,00	-	-	-	-	540 800,00

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	83 500,00	-	-	-	-	83 500,00
Razem	3 439 3000	-	-	-	-	3 439 3000

Źródło: LSR SSS LGD, str. 5

LGD zaplanowała w swojej LSR realizację 2 projektów współpracy, w tym jednego dotyczącego współpracy międzynarodowej określając cele i wskaźniki LSR jakie te projekty będą realizować. Na przedsięwzięcia z tego zakresu zaplanowano w ramach poddziałania 19.3 wydatkowanie 1,8% środków budżetu. Zakłada się możliwość aplikowania o kolejne środki finansowe na projekty współpracy na lata 2019 – 2020. Poniżej wskazano syntetyczny wynik badania ewaluacyjnego.

Rozdział I. Ocena wpływu na główny cel LSR

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

Badanie pokazało, że realizacja LSR przebiega zgodnie z planem i jest jak zadowalająca. Nabory zrealizowane w 2021 i 2022 r. zapewnią całkowitą realizację LSR. Na koniec 2021 r. realizacja rzeczowa wskaźników na podstawie zawartych umów wynosiła średnio 48%, natomiast na podstawie zrealizowanych płatności 21%. Na I kwartał 2022 r. zaplanowano kolejne konkursy projektów, które pozwolą na dokonanie wyboru operacji realizujących cele LSR – zaplanowanych zostało konkursy - 1/2022 - Podejmowanie działalności gospodarczej, Nabór 2/2022- Budowa, przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej, Nabór 3/2022- Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej.

W świetle zgromadzonego materiału badawczego można stwierdzić, że działania prowadzone przez LGD w zakresie realizacji LSR okazały się wartościowe i angażujące dla odbiorców wsparcia mieszkańców terenu LSR zamieszkałego przez blisko 88 tys. osób. Poziom realizacji LSR w tym przedsięwzięć należy ocenić jako niski co w konsekwencji może spowodować zagrożenie osiągnięcia zaplanowanych wskaźników, w szczególności osiągnięcia kamieni milowych. Podstawową przyczyną odstępstw od planu jest przedłużająca się w czasie procedura wyboru operacji od podjęcia uchwały przez organ decyzyjny LGD do podpisania umowy o dofinansowanie. **Analiza wskaźników oddziaływania wg. stanu na koniec 2021 r. pokazała satysfakcjonujący poziom realizacji celów ogólnych LSR**, co prezentuje poniższa tabela:

Tabela 3 Realizacja wskaźników oddziaływania SSS LSR wg. stanu na koniec roku 2021

Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Stan docelowy na 2023	Stan na 2021	Stopień realizacji
Cel ogólny 1.	WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO ORAZ WALORÓW ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO DLA ROZWOJU OBSZARU I POPRAWY WARUNKÓW ŻYCIA				
Wskaźnik Schneidera - wskaźnik intensywności ruchu turystycznego, liczba turystów korzystających z	Osoby	39,19	76,04	39,00	-51%

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

noclegów, przypadającą na 1000 mieszkańców stałych					
Cel ogólny 2.	AKTYWIZACJA MIESZKAŃCÓW I WZMOCNIENIE KAPITAŁU SPOŁECZNEGO				
Wskaźnik migracji na 1000 mieszkań (wartość ujemna)	%	-3,53	-3,00	-5,04	-60%
Cel ogólny 3.	WZROST KONKURENCYJNOŚCI REGIONU POPRZEZ ROZWÓJ DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ				
Wskaźnik przedsiębiorczości (ilość podmiotów gospodarczych w systemie REGON na 1000 mieszkańców)	Liczba podmiotów /1000 mieszkańców	66,15	70,59	36,7	-55%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych monitoringowych LSR

W oparciu o dane z monitoringu postępu rzeczowego i finansowego w zakresie realizacji założonych w LSR wskaźników produktu i rezultatu można stwierdzić, że strategia jest realizowana zgodnie z założeniami, jednakże niektóre wskaźniki oddziaływania nie zostały osiągnięte z uwagi na czynniki społeczno-gospodarcze jakim była pandemia COVID-19. Warty podkreślenia jest duża wartość ujemnego wskaźnika migracji (Wskaźnik migracji na 1000 mieszkańców (wartość ujemna) która oszacowana została jako trend ujemny lecz mający wyhamować (z poziomu -3,53% do poziomu -3,0%) jednak wskaźnik ten spadł do poziomu -5%. Spowodowane to jest migracją do ośrodków miejskich i koniecznością umiejscawiania swoich aktywności poza obszarami wiejskimi. Podobnie poziom wykorzystania obiektów noclegowych nie wzrósł pomimo szacowania przede wszystkim z uwagi na lockdown i zamrożenie branży turystycznej w całym kraju, na co nie mały wpływu operacje realizowane przez SSS LGD.

Rozdział II. Ocena wpływu LSR na kapitał społeczny

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne? W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

Odnotowano wpływ projektów konkursowych na rozwój kapitału społecznego obszaru działania LGD, choć realizowane projekty dotacyjne jedynie pośrednio wpływały na budowanie społeczeństwa obywatelskiego na obszarze LSR. Duże znaczenie miały konkursy obejmujące różne dziedziny życia społecznego, które aktywizują społeczności lokalne, umożliwiają zaspokajanie potrzeb społecznych i kulturalnych, przyczyniają się do zachowania tożsamości społeczności wiejskiej oraz kultywowania tradycji, poprawiają jakość życia mieszkańców i integrują społeczność. Wsparcie kapitału społecznego następowało za to bezpośrednio dzięki prowadzonym działaniom animacyjnym przez LGD. Badanie ankietowe prowadzone na grupie mieszkańców obszaru LSR pokazało znaczący poziom kapitału społecznego mieszkańców (75% badanych n=164 wskazało, że osobiście korzystało z projektów finansowanych ze środków unijnych takich jak szkolenia, spotkania, festyny). Wynik ten jest znacznie wyższy niż notowany wśród innych badań prowadzonych w podobnym zakresie w innych LGD województwa mazowieckiego, gdzie poziom ten nie przekracza 65%. Natomiast w ocenie 65% uczestników badania ankietowego ww. wydarzenia cieszą się zainteresowaniem mieszkańców. Wysoki odsetek osób uczestniczących w projektach skierowanych do mieszkańców utrzymał się

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

nawet pomimo pandemii COVID-19, choć te odpowiedzi są – z kolei – niższe niż notowane w badaniach innych LGD z terenu woj. mazowieckiego.

Badania ankietowe z mieszkańcami obszaru LSR n=164, pokazało że projekty skierowane na rozwoju kapitału społecznego nie są priorytetowym obszarem zainteresowania mieszkańców (21% wskazań dotyczyło takiego typu projektów), w pierwszej kolejności widzieliby projekty infrastrukturalne i drogowe, a dopiero w dalszej kolejności projekty aktywizujące lokalną społeczność.

Rekomendacja: W następnym okresie programowania WPR na lata 2023-2027 wspieranie rozwoju kapitału społecznego należałoby realizować, w szczególności poprzez aktywizację społeczności lokalnej za pomocą organizacji imprez o charakterze integracyjnym, aktywizacyjnym i promocyjnym. Zaleca się kontynuację działań społecznych realizowanych w obecnym okresie programowania i działań SSS LGD we współpracy z ośrodkami kultury tj. przykładowo Przeglądy kapeli ludowych, warsztaty wielkanocne czy warsztaty rękodzieła ludowego.

Rozdział III. Ocena wpływu LSR na przedsiębiorczość

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości? Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Badanie pokazało, że działania LGD wpływają na poprawę sytuacji gospodarczej poprzez ogłaszane nabory wniosków w ramach podejmowania działalności gospodarczej oraz rozwijanie działalności gospodarczej, dzięki czemu tworzone są nowe miejsca pracy. Realizacja LSR przyczyniła się w znacznym stopniu do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. LGD preferowało tworzenie dodatkowych miejsc pracy w ramach operacji – w ramach kryterium *Tworzenie nowych miejsc pracy* możliwe było otrzymanie dodatkowych punktów dla operacji generującej więcej niż jedno miejsce pracy (poza samo zatrudnieniem, które wypełnia minimum programowe). **LGD ogłaszało sukcesywnie nabory wniosków na podejmowanie działalności gospodarczej (kwota premii 60 tys. zł) i rozwój działalności gospodarczej.** W niemalże każdym z ogłaszanych konkursów ilość złożonych wniosków w znacznym stopniu przewyższa dostępną alokację środków, co świadczy o dużym zapotrzebowaniu na środki zewnętrzne. W ramach operacji realizujących cel ogólny 3. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej utworzonych zostało 30 nowych przedsiębiorstw, natomiast wsparcie na rozwój istniejących firm otrzymało 11 firm. Badania terenowe pokazały, że dzięki pozyskanym środkom mieszkańcy mogli realizować swoje potrzeby i osiągać zyski z prowadzenia działalności gospodarczej. Zwiększenie przedsiębiorczości wśród mieszkańców przełoży się na ich dochodowość, a co za tym idzie podniesienie standardów życia. Nowe, atrakcyjne miejsca pracy spowodują zmniejszenie emigracji zarobkowej z obszaru oraz stworzą lepsze warunki do życia. Badanie ankietowe CAWI (n=164) pokazuje, że jedynie 12% mieszkańców rozważyło zmianę miejsca zamieszkania, najczęstszym powodem (12% wskazań) był brak perspektyw zawodowych, podobnie jak 12% inne wskazania. Zastępującym na uwagę projektem było stworzenie inkubatora przetwórstwa lokalnego (1 szt.).

Rekomendacja: Badania ankietowe mieszkańców obszaru LSR pokazały umiarkowane zainteresowanie mieszkańców Działaniami ułatwiającymi założenie i prowadzenia działalności gospodarczej (n=164, 19% wskazań). Taki wynik badań społecznych może wskazywać na potrzebę

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

realizacji projektów pośrednio pozwalających na wspieranie przedsiębiorczości np. rozbudowa systemu dróg lokalnych i infrastruktura drogowa – blisko 34% wskazań w badaniu ankietowym; choć również wysoki poziom wskazań odnotowano w zakresie potrzeby rozbudowy infrastruktury społeczna (światlice, miejsca spotkań) (32%), Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej (30%).

Rozdział IV. Ocena wpływu LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego? W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Zrealizowane projekty w zakresie rozwoju ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturowej pozytywnie wpłynęły na rozwój całego obszaru LSR. Analiza danych sprawozdawczych pokazała, że poprzez udzielane dotacje LGD przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego. Dzięki środkom pomocowym LSR utworzonych zostało 28 nowych obiektów sportowych lub rekreacyjnych.

Badanie ankietowe z mieszkańcami obszaru (n=164) pokazało, że ponad 74% mieszkańców korzystało z infrastruktury bądź obiektów finansowanych ze środków unijnych w ostatnim roku. W ocenie 64% badanych projekty związane z poprawą infrastruktury cieszą zainteresowaniem mieszkańców. Gminy chętnie korzystały z możliwości składania wniosków w ogłaszanych naborach, dzięki czemu znacząco została rozszerzona oferta spędzania wolnego czasu w ogólnodostępnych miejscach turystycznych, rekreacyjnych i kulturalnych. Nastąpił zatem wzrost jakości życia mieszkańców poprzez poprawę warunków sprzyjających aktywności. Dziedzictwo kulturowe niematerialne wzmacniane było poprzez kultywowanie i prezentację autentycznych ludowych zwyczajów, wierzeń oraz potraw, propagowanie wiedzy i podtrzymywanie lokalnych tradycji i rękodzieła. Można wskazać szereg ciekawych publikacji LGD w tematyce kulturalnej, tj. przykładowo program i mapa „Rowerem nad Wkrę”.

Rekomendacja: Badania terenowe wskazały na efektywność pomocy udzielonej na budowę lub przebudowę ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej, turystycznej i kulturowej. Badania internetowe z mieszkańcami obszaru LSR n=164 pokazały, że w przypadku otrzymania dodatkowych środków na realizację LSR w pierwszej kolejności powinny on być kierowane na projekty obejmujące infrastrukturę drogową, lecz ten zakres wsparcia nie jest planowany w ramach środków PS WPR na lata 2023-2027. Ze względu na znaczną dewastację istniejącego niewielkiego zbioru obiektów zabytkowych na terenie powiatów, należałoby wspierać inicjatywy prowadzące do rewitalizacji wartościowych miejsc i budynków. W kolejnym okresie programowania na lata 2023-2027 szczególną uwagę należy zatem zwrócić na identyfikację i wspieranie projektów stymulujących rozwój gospodarczy i tożsamość kulturową terenu.

Rozdział V. Ocena wpływu LSR na grupy defaworyzowane

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup? Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego? Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

LGD w ograniczonym stopniu wspierało grupy defaworyzowane preferując operacje skierowane do tej grupy mieszkańców w ramach projektów konkursowych. Celem wsparcia mieszkańców, którzy mieli problemy w dostępie do rynku pracy LGD zidentyfikowało w LSR grupy defaworyzowane. **Wśród zidentyfikowanych grup defaworyzowanych na obszarze LSR, ze względu na dostęp do rynku pracy wyróżniono: długotrwale bezrobotni, niepełnosprawni, osoby powyżej 50 roku życia i młodzież.** Kryterium *Wpływ operacji na sytuację grup defaworyzowanych zdefiniowanych w LSR* preferowało operacje których realizacja wpływa na poprawę sytuacji grup defaworyzowanych w zakresie dostępu do rynku pracy zdefiniowanych w LSR (max. 8 pkt w przypadku gdy wnioskodawca jest zaliczany do jednej z grup defaworyzowanych, 4 pkt.- wnioskodawca zatrudni osobę z grupy defaworyzowanej).

Rekomendacja: W kolejnym okresie programowania zasadne będzie kontynuowanie wsparcia grup defaworyzowanych na rynku pracy. Pomocą mogą być środki dostępne w programie regionalnym FEM 2021-2027. W ramach FEM planuje się dedykowane nabory dla LGD. Konkursy mają być ogłaszane dla LGD z terenu woj. mazowieckiego. Cel szczegółowy (CS) wskazany w FEM 2021-2027, w ramach którego planuje się wsparcie dla LGD to zarówno EFS+ 8 mln EUR, jak i EFRR 15 mln EUR. Łącznie zaplanowano zatem 23 mln EUR na wszystkie LGD z województwa mazowieckiego. Dedykowane środki FEM 2021-2027 obejmować będą poniższe cele i priorytety programu: Priorytet VII – Fundusze Europejskie dla nowoczesnej i dostępnej edukacji na Mazowszu CS 4g (EFS+ - edukacja), Priorytet VIII – Fundusze Europejskie dla aktywnej integracji oraz rozwoju usług społecznych i zdrowotnych na Mazowszu CS 4h (EFS+ – włączenie społeczne), CS 4k (EFS+ – włączenie społeczne), CS 4l (EFS+ – włączenie społeczne), Priorytet V – Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu CS 4vi (EFRR- kultura i turystyka). Szczególnie środki przeznaczone na realizację celów społecznych mogą stanowić uzupełnienie dotychczasowego strumienia finansowego dostępnego w LSR. Nie wszystkie jednak LGD będą zainteresowane wsparciem z dotacją 65% w obszarze strefy Mazowsza centralnego i 85% w pozostałej strefie Mazowsza. Zakładając, że nie więcej niż 30% LGD skorzysta z możliwości ubiegania się o dodatkowe środki konkursowe do pozyskania w ramach LGD będzie ok. 2,3 mln EUR, co przy kursie realnym 4,6 zł/EUR wynosić będzie co najmniej 10 mln zł dodatkowych środków poza środkami PS WPR na lata 2023-2027.

Rozdział VI. Ocena wpływu LSR na innowacyjność

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne? Jak można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

W LGD zrealizowano szereg nowych pomysłów, które mogą zostać uznane za innowacyjne na poziomie lokalnym. W dużej mierze wynikało to z przyjętego kryterium innowacyjności preferującego nowe i ciekawe projekty na skalę LSR. W ramach kryterium *Innowacyjność operacji* możliwie było otrzymanie 8 pkt. w przypadku gdy projekt miał innowacyjny charakter i mógł być zastosowany na obszarze LGD jako dobra praktyka. Badania terenowe pokazały, że Wnioskodawcy nie zgłaszali większych wątpliwości odnośnie kryteriów przyjętych przez LGD. Prawie wszystkie z nich były „zero-jedynkowe” co zapewniało przejrzystość oceny. Ocena systemu dobranych lokalnych kryteriów wyboru nie budziła jednak systemowych wątpliwości.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Rekomendacja: W kolejnej perspektywie finansowej na lata 2023-2027 zasadne będzie kontynuowanie wspierania innowacyjności na obszarze LSR. Można pokusić się dodatkowo o zwiększenie promocji dobrych praktyk projektów innowacyjnych w skali obszaru LSR. Ułatwianie innowacyjności na obszarze wdrażania LSR postrzegane powinno być jako innowacyjność produktowa, technologiczna, procesowa czy kreatywna dotycząca: wzmocnienia kompetencji młodzieży i osób 50+ do realizowania pomysłów na własny biznes. W przyszłym okresie programowania proponuje się zmianę ciężaru punktowego kryteriów uznaniowych (innowacyjność) – obecnie 8 pkt na możliwe 64 pkt w ramach premii/51 pkt w ramach rozwijanych przedsiębiorstw i inkubatora przetwórstwa lokalnego.

Rozdział VII. Ocena realizacji projektów współpracy

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy? Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

LGD zaplanowało wydatkowanie środków na projekty współpracy na poziomie przekraczającym jedynie 2% środków odpowiadających funduszom w ramach poddziałania 19.2, tymczasem LGD mogły ubiegać się o pomoc na projekty współpracy nawet do poziomu 10% środków konkursowych.

Stowarzyszenie realizowało projekt współpracy pt. „**Wymiana doświadczeń, integracja, edukacja, środowisko naturalne**” o akronimie „**WIEŚ**” Partnerami projektu są: Lokalna Grupa Działania PRZYJAZNE MAZOWSZE oraz Lokalen Aktionsgruppe „Rund um den Drömling” z siedzibą w Oebisfelde. Realizowany był również projekt współpracy pt. „**Co wieś to inna pieśń**” o akronimie **CoWiP**. Partnerami projektu byli Lokalna Grupa Działania PRZYJAZNE MAZOWSZE oraz Mancomunidad de Desarrollo Condado de Huelva con sede en Bonares z siedzibą w Poligono Industrial El Corchito,41,de Bonares, Huelva, Hiszpania. Trzecim projektem Stowarzyszenia był projekt pn. „**Letnia promocja produktów lokalnych przez podmioty ekonomii społecznej**” we współpracy z Mazowieckim Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej.

Rekomendacja: Mając na uwadze przesunięcie możliwości wydatkowania środków z okresu programowania perspektywy 2014-2020 na październik 2023 roku i finalną datę składania wniosków o dofinansowanie dla projektów współpracy LGD do końca bieżącego 2022 roku pod rozwagę należy poddać możliwość zaplanowania kolejnego projektu współpracy LGD. Analiza pokazuje, że LGD może wykorzystać jeszcze dodatkowe 800 tys. zł środków na projekty współpracy do września 2024 r. Rozważenia wymaga opracowanie projektu współpracy w przedmiocie projektu infrastrukturalnego typu "Dom Lidera", czyli stworzenia miejsca wsparcia dla lokalnych organizacji pozarządowych. Dzięki środkom poddziałania 19.3 możliwe byłoby sfinansowanie usługi remontu lub przystosowania pozyskanego przez stowarzyszenie obiektu na ww. wskazane cele. Rekomenduje się również techniczną aktualizację LSR poprzez wydłużenie okresu realizacji III etapu realizacji LSR do września 2024 r.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Rozdział VIII. Ocena funkcjonowania LGD

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR? Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)? Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD by skuteczniej realizowała LSR?

Analiza desk research, badania terenowe oraz wywiady ankietowe prowadzone w ramach badania ewaluacyjnego pokazały generalnie bardzo dobrą ocenę działalności i funkcjonowania SSS LGD. W Stowarzyszeniu zatrudnionych było średniorocznie 6 pracowników na podstawie umowy o pracę, każdy z nich ma założoną teczkę osobową zawierającą wszystkie niezbędne dokumenty, prowadzona jest dokumentacja urlopowa, listy obecności pracowników. Prowadzony jest także rejestr delegacji. Pracownicy Biura są kompetentni i systematycznie podnoszą swoje kwalifikacje. Biuro realizuje wszystkie zadania bieżące stowarzyszenia, prowadzi dokumentację członkowską, dokumentację związaną z ogłaszanymi konkursami oraz dokumentację związaną z funkcjonowaniem SSS LGD. Stowarzyszenie współpracuje też z organizacjami i instytucjami z terenu LGD w zakresie organizacji spotkań i szkoleń oraz promocji obszaru poprzez organizację i prezentację stoiska promującego obszar LGD. LGD realizowało liczne działania promocyjne i informacyjne w postaci wywiadów w lokalnej prasie –Kurier żuromiński; opracowywano liczne ulotki informacyjne, w tym informacje dla potencjalnych wnioskodawców w tym grup defaworyzowanych, przedsiębiorców, rolników, JSP, organizacji pozarządowych i mieszkańców oraz grup defaworyzowanych. Prowadzono bieżące doradztwo indywidualne.

Rekomendacja: Zgodnie z zaleceniami SW przypomnieć należy o konieczności wdrożenia rekomendacji Krajowej Administracji Skarbowej. Zgodnie z par. 21 ust. 5 ustawy o RLKS, LGD w terminie 60 dni od dnia następującego po ostatnim dniu terminu składania wniosków o udzielenie wsparcia na operacje realizowane przez podmioty inne niż LGD, przekazuje podmiotowi ubiegającemu się o wsparcie, pisemną informację o wyniku oceny zgodności jego operacji z LSR lub wyniku wyboru, w tym oceny w zakresie spełniania przez jego operację kryteriów wyboru wraz z uzasadnieniem oceny i podaniem liczby punktów otrzymanych przez operację; a w przypadku pozytywnego wyniku wyboru- zawierającą dodatkowe wskazanie, czy w dniu przekazania do zarządu województwa operacja mieści się w limicie; zamieszcza na swojej stronie internetowej listę operacji zgodnych z LSR oraz listę operacji wybranych, ze wskazaniem, które operacje mieszczą się w limicie wskazanym w ogłoszeniu o naborze. Informacja, o której mowa zawiera dodatkowo wskazanie ustalonej przez LGD kwoty wsparcia, a przypadku ustalenia przez LGD kwoty niższej niż wnioskowana, również uzasadnienie wysokości tej kwoty. Zgodnie z par. 23 ust. 1 ustawy o RLKS, w terminie 60 dni od dnia następującego po ostatnim dniu terminu składania wniosków o udzielenie wsparcia, LGD przekazuje zarządowi województwa wnioski o udzielenie wsparcia dotyczące wybranych operacji wraz z dokumentami potwierdzającymi dokonanie wyboru operacji.

Rekomendacja: Na potrzeby prowadzenia działań promocyjnych zasadne będzie opracowanie i przekazanie gminom i powiatom członkowskim sprawozdania z realizacji LSR na terenie danej gminy czy powiatu. W zestawieniu tym powinno się wskazać poszczególnych beneficjentów projektów LSR. Sprawozdanie takie może zostać wykorzystane przez JST do przygotowania raportu

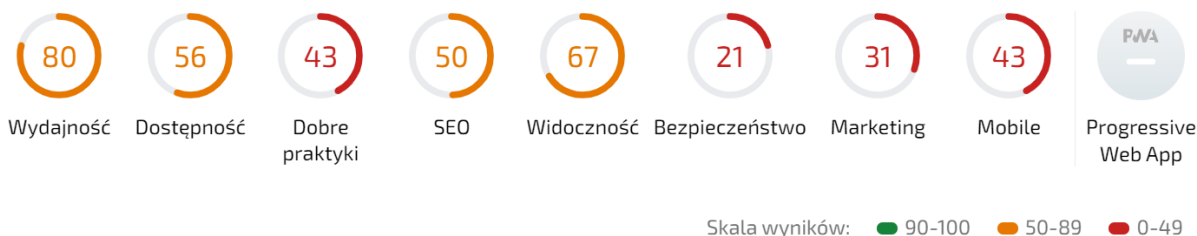
Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

o stanie gminy / powiatu, które jest przygotowywane w marcu 2022 r. Działanie takie będzie doskonałym narzędziem promocji LGD.

W pytaniu o generalną ocenę działania LGD ankietowani przyznali 4,1 punktów na 5 możliwych. Podobnie wysoka była ocena doradztwa świadczonego przez pracowników biura LGD. W ocenie większości uczestniczących w badaniu ankietowym mieszkańców obszaru LSR, n=164 (57%) świadczone przez pracowników Biura LGD doradztwo w zakresie pozyskiwania środków w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju tj. przygotowania wniosków o przyznanie pomocy/wniosków o płatność było wykonywane b. dobrze; jako najskuteczniejsze metody działań informacyjno-promocyjnych wskazano tradycyjne bezpośrednie metody tj. Spotkania informacyjne i broszury, ulotki. Dobrą ocenę prowadzonych działań info-promo potwierdzają również członkowie stowarzyszenia oceniając te działania jako dobrze zaplanowane i przygotowane w sposób przejrzysty. Jedynie 23% badanych mieszkańców oceniło, że działania informacyjno-promocyjne są średnio zrozumiałe dla osób niezwiązanych z funduszami unijnymi.

Skuteczność przekazywania informacji na temat działalności i promocji LGD oraz działań związanych z wdrażaniem LSR można zmierzyć między innymi na podstawie informacji sprawozdawczych za 2021 rok – od uruchomienia strony odnotowano ponad 400 tys. odwiedzin na stronie www. SSS LGD. Z uwagi na zamknięcie z majem 2022 r. serwisu alexa.com dokonano analizy rozpoznawalności witryny internetowej LGD pomocą <https://audyt-seo.home.pl/>. Wydajność witryny oceniona została generalnie na 80%.

Rysunek 1 Analiza witryny internetowej LGD www.ssslgd.pl pomocą <https://audyt-seo.home.pl/>

Źródło: opracowanie własne

Audyt witryny pokazał, że kontrast kolorów jest wystarczający. W zakresie możliwości poprawy czytelności treści kolory tła i pierwszego planu mają niewystarczający współczynnik kontrastu. Strona ma prawidłowo określony język. Odnośnie Nazw i etykiet można zastanowić się nad możliwościami poprawy semantyki elementów sterujących w aplikacji. Może to pomóc użytkownikom używających technologii wspomagających, takich jak czytnik ekranu. Strona zawiera nagłówek, link pomijający lub region orientacyjny. Dokumenty na stronie mają element [title]. Atrybuty [id] na stronie są unikalne. Listy zawierają tylko elementy [li] i elementy skryptowe ([script] i [template]). Elementy list ([li]) znajdują się wewnątrz elementów nadrzędnych [ul] lub [ol]. Komórki elementu [table], które używają atrybutu [headers], odwołują się tylko do innych komórek tej samej tabeli. Istnieją komórki danych opisywane przez elementy [th] i elementy z atrybutem [role="columnheader"/"rowheader"].. Elementy [video] zawierają element [track] z atrybutem [kind="captions"]. Elementy [video] zawierają element [track] z atrybutem [kind="description"]. Elementy graficzne nie mają atrybutów [alt]. Linki nie mają wyróżniających je nazw.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Rekomendacja: Analiza funkcjonalności witryny internetowej LGD www.ssslgd.pl bardzo dobrą strukturę i budowę witryny internetowej. Warto rozważenia jest poprawienie treści odnośnie odbiorców mobilnych. Treść nie ma prawidłowych rozmiarów. Rozmiar viewport to 1035 px, natomiast rozmiar okna to 412 px. Dokument nie używa czytelnych rozmiarów czcionek. Tekst jest nieczytelny, ponieważ nie ma tagu meta zoptymalizowanego dla ekranów mobilnych.

Rozdział IX. Ocena procesu wdrażania LSR

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem? Czy procedury naboru, wyboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów? Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)? Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Wnioski są ogólnie dobrej jakości ale można znaleźć wśród nich także takie, które odpadają. Wykorzystując doświadczenia w ubieganiu się o wsparcie z poprzednich okresów programowania oraz indywidualne doradztwo – Wnioskodawcy nauczyli się przygotowywać projekty, które wpisują się w cele programu i cele lokalnej strategii rozwoju oraz spełniają kryteria dostępu do wsparcia dla beneficjenta czy projektu. Biorąc pod uwagę doświadczenie członków Rady LGD w ocenie wniosków o dofinansowanie w ramach programów unijnych i ich dyspozycyjność w organie decyzyjnym jakość ich pracy nie budzi wątpliwości w realizowaniu celów LSR.

Ze względu na przedłużającą się pandemię szczególnie w 2020/2021 roku część beneficjentów zrezygnowała z oczekiwania na zakończenie oceny oraz na rozpoczęcie realizacji wniosków, co może dodatkowo negatywnie wpłynąć na wdrożenie LSR. Jakość składanych projektów wybieranych we wszystkich obszarach tematycznych nie budzi wątpliwości odnośnie osiągnięcia zaplanowanych wskaźników realizacji LSR. Jeżeli projekty są napisane poprawnie i zawierają wszystkie wymagane załączniki są realizowane znacznie szybciej, nie wymagają uzupełnień. Sytuacja epidemiczna i COVID-19, wzrost cen na materiały budowlane, wysoka inflacja może mieć negatywny wpływ na jakość projektów poprzez znaczne przekroczenie pierwotnie zaplanowanego budżetu. Na etapie realizacji i rozliczenia operacji może to skutkować wnioskami o wydłużenie realizacji operacji lub wycofaniem się beneficjentów z realizacji operacji.

W oparciu o dane z monitoringu postępu rzeczowego w zakresie realizacji założonych w LSR wskaźników produktu można jednoznacznie stwierdzić, że strategia jest realizowana zgodnie z przyjętym Planem działania, Planem szkoleń, Planem komunikacji oraz Harmonogramem ogłaszanych naborów wniosków. **Główną barierą w realizacji zadań związanych z wdrożeniem działania LEADER była biurokratyzacja związana z procesem wdrażania LSR, która z czasem przesłoniła oddolny charakter podejścia LEADER.**

LGD stosowała aktualne ministerialne wytyczne programowe. W ostatnim czasie, dokonano niezbędnych zmian i dostosowania przepisów do Wytycznych nr 9/2/2021 w zakresie niektórych zasad dokonywania wyboru operacji przez lokalne grupy działania oraz stosowane są wytyczne Procedury odwoławcze w ramach wsparcia, o którym mowa w art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013, w tym w ramach poddziałania 19.2 „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach LSR” objętego PROW 2014-2020, z zastrzeżeniem etapu składania protestu i ponownego rozpatrzenia

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

sprawy przez LGD po ocenie protestu przez SW gdzie zidentyfikowano nieznaczne obszary wymagające usprawnienia proceduralnego. LGD powinno jednak zwrócić szczególną uwagę na uzasadnienie oceny wyboru operacji na podstawie lokalnych kryteriów wyboru.

W tym kontekście należy zwrócić uwagę na Wyrok NSA z dnia 3 lutego 2017 r. (II GSK 1/17), który wskazuje, że „ocena projektu opiera się na swobodnej ocenie, ale nie dowolnej, gdyż jej granice wyznaczają zasady: równego dostępu i przejrzystości reguł oceny. Wynik takiej powinien zawierać uzasadnienie ze szczególnym wyjaśnieniem okoliczności które zdecydowały o takim, a nie innym rozstrzygnięciu np. o przyznanej ilości punktów w ramach takiej oceny”. Orzeczenie to często jest wskazywane przez SW jako uzasadnienie rozstrzygnięcia protestów kierowanych do SW w stosunku do oceny dokonanej przez lokalne grupy działania.

Rekomendacja: Po kilkukrotnych zmianach wypracowanych przez organy LGD należy uznać, że aktualne obowiązujące kryteria lokalne spełniają swoją rolę i powinno to wpłynąć na jakość projektów i efektywność celową operacji. Mankamentem zaś jest brak możliwości odrzucenia przez LGD wniosków, które pomimo spełniania minimalnej liczby punktów kryteriów lokalnych nie gwarantują pełnej i racjonalnej realizacji z punktu widzenia zgodności z prawem. Po modyfikacji kryteriów lokalnych pozwalają wybrać najlepsze wnioski z punktu widzenia celów i przedsięwzięć LSR. Rekomenduje się stałe podnoszenie kompetencji pracowników biura LGD i Rady LGD w zakresie uzasadniania oceny operacji.

Analiza desk research i badania terenowe pokazują, że zastosowane kryteria pozwoliły na skuteczny wybór i ocenę operacji LSR. zapewniono spójność z LSR przy przyjmowaniu wniosków i dokonywaniu wyboru operacji. Rzadko Wnioskodawcy zgłaszają wątpliwości a jeśli już dotyczy to potencjalnych Beneficjentów, którzy nie są stałymi mieszkańcami obszaru LSR bądź podmiotami funkcjonującymi na obszarze gmin członkowskich. Organy LGD w ramach komunikacji zwrotnej niejednokrotnie dokonywały zmian w kryteriach i zasadach dopuszczających taka ewentualność jeśli będzie to zasadne. Organy LGD w ramach komunikacji zwrotnej niejednokrotnie dokonywały zmian w kryteriach i zasadach dopuszczających taka ewentualność jeśli będzie to zasadne. Przyjęte w LGD kryteria wyboru operacji odpowiadały postanowieniom strategii, tj. były obiektywne i pozwalały uniknąć konfliktu interesów, gwarantując zachowanie parytetu. **W ocenie większości uczestniczących w badaniu członków stowarzyszenia (n=11) stosowane kryteria wyboru projektów w dużym stopniu spełniają swoją rolę.** Analiza ekspercka pokazała zasadność rozważenia uszczegółowienia opisu kryterium *Uspołecznienie operacji*. W ramach kryterium możliwe jest otrzymanie dodatkowych 10 pkt. – we wdrażaniu operacji uczestniczą przedstawiciele społeczności lokalnej, co bez wskazania w jaki konkretny sposób ma to zostać wykazane (np. w postaci listu polecającego, porozumienia o współpracy, zaangażowania we wskazane zadanie w ramach operacji) może powodować trudności interpretacyjne, choć badanie nie potwierdziło ewentualnych problemów z oceną tego kryterium.

Rekomendacja: Kryteria spełniają swoją rolę i pomagają wybrać najlepsze projekty pod kątem realizacji założeń LSR. Kryteria stosowane w LGD SSS są w większości zerojedynkowe. Zdążają się projekty do których przydałyby się kryteria o bardziej subiektywnym charakterze oceny. Nowy okres programowania 2023-2027 zasadne będzie kryterium preferującego, który z projektów jest bliższy realizacji wskaźników strategii a jednocześnie wypełnia lukę braku w terenie działania LGD.

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

LGD zastosowało i wdrożyło przepisy dotyczące ochrony danych osobowych wnioskodawców. Opracowany został również stosowany regulamin doradztwa, który w wystarczający sposób zapewnia realizację zapisów Umowy ramowej i monitorowanie jakości świadczonego doradztwa.

Opracowania LSR na okres programowania 2014-2020 może stanowić podstawę do opracowania LSR na okres programowania 2023-2027 jako tzw. strategia rozwoju lokalnego zgodnie z rozporządzeniem ogólnym 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. LSR stanowi podstawowy dokument realizacji działań w ramach instrumentu terytorialnego rozwój lokalny kierowany przez społeczność, o którym mowa w art. 28 lit. b) oraz art. 32 rozporządzenia ogólnego. Realizacja RLKS odbywa się na zasadach określonych w ustawie z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2019 r. poz. 1167), a w zakresie nieuregulowanym - w ustawie o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (tzw. ustawa wdrożeniowa).

Badanie pokazało, że zróżnicowanie dotyczące potrzeb pomiędzy poszczególnymi gminami dotyczące infrastruktury publicznej, są zbyt małe aby w sposób widoczny można było na nie wpłynąć. **Badania ankietowe z mieszkańcami pokazały dodatkowo, że projekty LSR mają pozytywny wpływ na jakość życia na obszarze LSR 88,4% badanych** (n=164) wskazało, że gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogą realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby (suma odpowiedzi Zdecydowanie tak i Raczej tak).

Rekomendacja: Z uwagi na możliwość skorzystania ze środków FEM 2021-2027 przez LGD zasadne będzie wpisanie do nowej LSR projektów strategicznych możliwych do sfinansowania właśnie ze środków dostępnych na poziomie regionalnym w ramach naborów organizowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego. Bazując na doświadczeniach wdrożeniowych obecnego okresu programowania opracowanie LSR z wykorzystaniem jedynie EFRROW z uwzględnieniem operacji zaplanowanych do finansowania ze środków FEM 2021-2027 w ramach dedykowanych naborów dla lokalnych grup działania.

Rozdział X. Wartość dodana podejścia LEADER

Niniejszy rozdział zawiera odpowiedź na pytania ewaluacyjne: Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie? Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia? Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określonego w LSR?

RLKS jest jednym z nowych instrumentów terytorialnych wprowadzonych przez KE, choć w dużej mierze bazującym na tym stosowanym w podejściu LEADER. RLKS miał na celu włączenie społeczności lokalnych w inicjowanie i realizację w sposób partycypacyjny działań rozwojowych, odpowiadających na lokalne wyzwania społeczne, środowiskowe i ekonomiczne, poprzez powołanie na określonym terytorium lokalnych grup działania oraz opracowanie i realizację lokalnych strategii rozwoju LSR. **Wyniki badania pokazują znaczny wpływ działań LGD na rozwój lokalnej społeczności obszaru LSR w tym szczególnie działań animacyjnych i doradczych realizowanych przez SSS LGD.**

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Rysunek 2 Działania animacyjne Stowarzyszenie Społecznej Samopomocy - Lokalna Grupa Działania

Źródło: facebook.com/Stowarzyszenie-Spotecznej-Samopomocy-Lokalna-Grupa-Dzialania-206097622876017

Analiza obszarów aktywności LGD wskazuje trzy typy potencjałów na który realizacja LSR miała wpływ społeczny, gospodarczy oraz infrastrukturalny. **Potencjał społeczny** podmiotów i mieszkańców obszaru LGD, który powstał podczas przygotowania LSR (wysoki poziom partycypacji społecznej – zestawienie w LSR) i w wyniku zrealizowanych wyjazdów studyjnych w celu poznania dobrych praktyk, szkoleń, konsultacji i doradztwa. Powyższy potencjał jest aktywnie wykorzystywany przez LGD w trakcie aktualizacji LSR i innych dokumentów strategicznych oraz oceny i wyboru operacji. **Potencjał Gospodarczy** – w ramach zrealizowanych naborów wsparto utworzenie nowych podmiotów gospodarczych oraz przyczyniono się do wzrostu zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Wytworzony potencjał w tym zakresie wzmocnił obszar gospodarczy szczególnie w sferze usług często o produkty innowacyjne. **Potencjał infrastrukturalny** - w wyniku przeprowadzonego konkursu w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na operacje z zakresu Budowy lub przebudowy ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej zawarte zostały umowy na stworzenie licznych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

LGD SSS wychodziła naprzeciw potrzebom społeczności z obszaru LGD. Wybrane projekty przyczyniały się w znacznym stopniu do realizacji celów LSR. Nie zidentyfikowano problemów odnoszących się do struktury LGD. **Wszystkie zapisy dotyczące celów i przedsięwzięć były konsultowane ze społecznością lokalną, choć frekwencje na spotkaniach były dalekie od oczekiwań LGD. Zatem przyjęte do planu wskaźników uznano za społecznie pożądane. W przypadku gdy większa grupa społeczności lokalnej złoży zasadne wnioski. Organy LGD podejmowały działania mające na celu dokonanie sposobnych zmian w dokumencie programowym.** Dotychczas nie zanotowano istotnych zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej, które mogłyby wprowadzić konieczność aktualizacji LSR. Badanie pokazuje pozytywną ocenę warunków życia w gminie miejsca zamieszkania (88,4% wskazań raczej tak lub tak). Pośród badanych niemal nie było ankietowych który

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

deklarowałyby chęć zmiany miejsca zamieszkania – jedynie 12,8% zadeklarowało taką chęć wskazując jako powód Powody osobiste/ rodzinne (12%), czy brak perspektyw zawodowych (12% wskazań). Większość jednak uczestniczących w badaniu wskazała na inne powody, co pokazuje brak zidentyfikowanego problemu w tym obszarze.

Analiza materiału badawczego wskazuje, że wszelkie podejmowane przez biuro LGD działania były sprawnie prowadzone. Doświadczenia wdrożenia LSR pokazują, że czynnikiem zewnętrznym wpływającym na jakość pracy LGD była nadmierna biurokracja przy ocenie i wyborze operacji, przy braku kompetencji do zawierania umów z wnioskodawcami, co pozostawało kompetencją Samorządu Województwa. Nadmierne procedury sprawozdawcze i bardzo szczegółowa procedura oceny komplikowała pracę stowarzyszenia.

Rekomendacja: Badania terenowe skłaniają do wniosku, że LSR powinien być kontynuowany w podstawowych kierunkach z mocniejszym wsparciem integracji społecznej rozwoju kompetencji i kapitału społecznego wsi. Badanie nie pozwoliło na wskazanie, czy wsparcie koncepcji Smart Villages powinno zostać wprowadzone do LSR, nie ulega jednak wątpliwości, że ta oddolna i lokalna koncepcja rozwoju wsi, mająca na celu wypracowanie efektywnych i niestandardowych rozwiązań lokalnych problemów miejscowości wiejskich dzięki innowacyjnemu podejściu, jest ciekawym narzędziem do rozwoju lokalnego terenów wiejskich.

Pomimo dostępnych różnych form wsparcia przedsiębiorczości na terenie LSR w postaci pomocy z PUP, czy z programów unijnych POWER w kolejnej perspektywie środków WPR 2023-2027 zasadne będzie realizowanie projektów skierowanych na Wyrównywanie szans rozwojowych i dywersyfikacja zatrudnienia poprzez działania dotyczące pobudzania przedsiębiorczości, przekształceń strukturalnych, zwiększania mobilności i zapewnienia odpowiedniej jakości usług decydujących o perspektywach rozwojowych.

Rekomendacja: W nowym PS WPR na lata 2023-2027 dla LGD dostępne będą środki na realizację pięciu zakresów tematycznych, w tym stymulowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego i innowacyjności poprzez tworzenie i rozwój przedsiębiorczości (także biogospodarki) oraz współpracę, w tym ekonomii społecznej oraz rozwój sektora usług czasu wolnego i gospodarki doświadczeń, w tym rozwój pozarolniczych funkcji gospodarstw rolnych m.in. w ramach gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, a także krótkich łańcuchów żywnościowych. **Doświadczenia dobrego wydatkowania środków na rozwój przedsiębiorczości LGD pozwalają na sformułowanie wniosku o zasadności kontynuacji wsparcia przedsiębiorczości przez LGD ze środków WPR dostępnych w ramach mechanizmu RLKS.**

Badanie ewaluacyjne finansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie w ramach poddziałania „Wsparcie na rzecz kosztów bieżących i aktywizacji” PROW na lata 2014-2020

Spis ilustracji

Spis tabel

Tabela 1 Zakres oceny i pytania badawcze badania ewaluacyjnego ex-post LGD	5
Tabela 2 Budżet SSS LGD wg stanu na koniec roku 2021	9
Tabela 3 Realizacja wskaźników oddziaływania SSS LSR wg. stanu na koniec roku 2021	10

Spis wykresów

Wykres 1 Metryczka badania kwestionariuszowego z mieszkańcami obszaru LSR– miejsce zamieszkania uczestnika badania	7
Wykres 2 Metryczka badania kwestionariuszowego z członkami stowarzyszenia SSS LGD – miejsce zamieszkania uczestnika badania	8

Spis map

Mapa 1 Mapa obszaru SSS LGD	9
-----------------------------------	---